
Kyrkomötet Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2013:9

Demokratifrågor

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas två motioner, 2013:44 och 2013:70, som båda om än på olika sätt tar upp frågor om formerna för demokratin i Svenska kyrkan. Utskottet finner dessa frågor vara så angelägna att kyrkostyrelsen föreslås få i uppdrag att i samverkan med stiftet initiera samtal om demokratin i Svenska kyrkan i enlighet med vad föreslås i motion 2013:70. Det innebär att utskottet föreslår att den motionen ska bifallas medan förslaget beträffande motion 2013:44 är att den ska avslås, samtidigt som intentionerna bakom den motionen ändå till viss del tillgodoses.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2013:44 punkt 1.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2013:44 punkt 2.
3. Kyrkomötet beslutar att bifalla motion 2013:70.

Motionernas förslag

Motion 2013:44 av Bertil Murray och Håkan Sunnliden, Folkets röst Guds Röst, en problematisering av demokratifrågan i Svenska kyrkan

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att initiera ett fördjupat samtal kring de utmaningar som Svenska kyrkan ställs inför när hon som en kristen kyrka ska finna goda former för demokrati och delaktighet.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att till kyrkomötet återkomma med konkreta förslag på en för Svenska kyrkan förändrad beslutsstruktur som bättre kan möta bland annat de utmaningar som motionen tecknar.

Motion 2013:70 av Sven Kragh, Projekt om samtal om samverkan mellan demokrati och ämbete

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att tillsammans med stiftet initiera ett fördjupat samtal om demokratin i kyrkan mellan företrädare för kyrkans demokratiska organisation och kyrkans ämbete på lokal nivå.

Bakgrund

I lagen (1998:1591) om Svenska kyrkan sägs i 2 § att "Svenska kyrkan är en öppen folkkyrka, som i samverkan mellan en demokratisk organisation och kyrkans ämbete bedriver en rikstäckande verksamhet". Det förhållandet att denna beskrivning av Svenska kyrkan finns i en lag innebär inte att det är fråga om

något som staten har ålagt kyrkan. Vid remissbehandlingen, där bl.a. alla församlingar och samfälligheter kunde avge sina svar, var 98 procent positiva till bestämmelserna och 1 procent negativa. Därtill fanns 1 procent av remissinstanserna som inte tog ställning. Att det ska finnas en demokratisk organisation är i det närmaste oomtvistat. Däremot har det funnits diskussioner som har gällt den demokratiska organisationens närmare utformning och funktionssätt. Det har också diskuterats hur "samverkan mellan en demokratisk organisation och kyrkans ämbete" ska vara utformad.

Det som föranlett de mest omfattande diskussionerna rörande den demokratiska utformningen har varit frågor kring de kyrkliga valen. Det gällde såväl när kyrkoordningen utarbetades och beslutades som i tiden därefter. Valen behandlades också i ett betänkande från den s.k. demokratiutredningen, *Välja med förtroende* (Svenska kyrkans utredningar 2006:2). Demokratiutredningens arbete inleddes med att tre forskare, två teologer och en statsvetare, behandlade frågor om Svenska kyrkan och demokratin i betänkandet *Demokratin är en successiv uppenbarelse* (Svenska kyrkans utredningar 2005:2). Det var inte fråga om en utredning som skulle leda fram till konkreta beslutsförslag utan det gällde en bearbetning och belysning av vissa principiella frågor. Där togs valfrågorna också upp men även frågor om Svenska kyrkans demokratiska identitet och om demokrati och läroansvar. Demokratiutredningens betänkande om valfrågor ledde inte fram till annat än några mindre justeringar i kyrkoordningens valbestämmelser. Den ordning som gäller vid kyrkovalet bygger i stor utsträckning på hur de allmänna valen i Sverige är utformade. Detta är inte något unikt. Man kan på motsvarande sätt se hur de allmänna valens utformning påverkar formerna för kyrkliga val även i andra nordiska folkkyrkor. Till det som skiljer de allmänna valen i Sverige och kyrkovalet hör att det i kyrkoval kan lämnas personröst för tre personer mot bara för en vid de allmänna valen. Rösträttsåldern är också lägre vid kyrkovalet, 16 istället för 18 år. Valfrågorna har fortsatt att återkomma genom motioner i kyrkomötet med förslag bl.a. att införa indirekta val till stiftsfullmäktige och kyrkomötet. Det har dock inte gjorts några förändringar av det slaget.

I ett andra betänkande från demokratiutredningen, *Styra och leda* (Svenska kyrkans utredningar 2008:1), stod frågorna om "samverkan mellan en demokratisk organisation och kyrkans ämbete" mer i fokus. Kyrkostyrelsen lade efter remissbehandling av utredningen fram sina förslag för kyrkomötet genom skrivelsen KsSkr 009:5 *Styrning och ledning m.m.* Kyrkomötet fattade på grundval av kyrkostyrelsens förslag beslut om relativt omfattande ändringar i kyrkoordningen. Det gällde bl.a. kyrkoherdens ledningsansvar för all verksamhet i församlingar och pastorat, införande av ett särskilt valsammanträde för kyrkomötet i närmare anslutning till kyrkovalet, att biskoparnas ställning i kyrkomötet och vid lärofrågornas behandling förtydligades och en skärpning av den särskilda beslutsordningen för vissa andra frågor än lärofrågor.

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2013:44 och att bifalla motion 2013:70.

I inledningstexten till kyrkoordningens andra avdelning om församlingarna sägs följande.

Kyrkans verksamhet bärs således organisatoriskt upp såväl av alla kyrkotillhörigas, och särskilt de förtroendevaldas, ansvarstagande inom den demokratiska organisationen som av ansvarstagandet hos dem som är vigda till uppdragen inom kyrkans vinningstjänst. Det är inte två helt skilda former av ansvar. De förtroendevalda och andra som tillhör kyrkan har tillsammans med dem som innehar vinningstjänsten del i det gemensamma uppdraget att förkunna det kristna budskapet. Tillsammans har de också ansvar för det demokratiska beslutsfattandet och för besluten.

Här talas om hur det är tänkt och borde vara. De båda motioner som vi behandlar i detta betänkande pekar med lite olika utgångspunkter på att det inte alltid är som det bör vara. Det är en välkänd sanning att demokratin inte är för alltid given utan hela tiden måste återerövas. Demokratin inom kyrkan skiljer sig inte på denna punkt och ska inte heller i övrigt skilja sig från vad som allmänt gäller för en levande och väl fungerande demokrati. Ett specifikt drag i vår kyrkas tradition och organisation är samverkan och ansvarsfördelning mellan dem som har sitt mandat grundat på val där alla kyrkans medlemmar har möjlighet att rösta och dem som efter kallelse och genom vinning fått ett särskilt uppdrag inom kyrkans vinningstjänst. Uppdraget är gemensamt men det finns skillnader i hur ansvaret är fördelat och i hur ansvar utkrävs.

Till demokratins livsluft hör debatt och ett fritt meningsutbyte men även respektfulla samtal. Det krävs också en gemensam uppfattning om vilka spelregler som gäller.

Under våra samtal om de båda motionerna har vi konstaterat att det finns ett samband mellan frågorna om ledning och styrning och demokratifrågorna. I båda fallen rör det roll- och ansvarsfördelning mellan i första hand kyrkoherden och de förtroendevalda. Grundläggande för att kunna hantera detta är ömsesidig kunskap om varandras uppdrag. Utbildning har därför en avgörande betydelse för en väl fungerande demokrati. I stiftet ligger man i startgroparna för att sätta igång med utbildning för nya och gamla förtroendevalda. Strukturförändringarna ger i många fall nya förutsättningar för såväl förtroendevalda som anställda. Det är inte bara i samband med utbildningen inför en ny mandatperiod utan också i övrigt som behovet av stöd för att kunna hantera styrnings- och ledningsfrågor varit ett prioriterat område i många stift. Även nomineringsgrupperna har ett ansvar för att de egna förtroendevalda ges förutsättningar att klara sina uppdrag.

I båda motionerna talas om behovet av fördjupade samtal för att utveckla och hålla liv i den demokratiska processen och i den nödvändiga samverkan i det gemensamma uppdraget mellan förtroendevalda och dem med uppdrag i kyrkans vinningstjänst. I båda motionerna finns förslag om uppdrag till kyrkostyrelsen. Vi ser det som mycket angeläget att finna former för en fördjupad dialog i syfte att utveckla de demokratiska arbetsformerna, att öka förståelsen mellan dem som i olika funktioner arbetar med ledning och styrning samt att söka överbrygga de motsättningar som ibland kan finnas. Därför menar vi att kyrkostyrelsen bör få i uppdrag att ta ett initiativ på detta område.

I punkt 1 i motion 2013:44 talas mer allmänt om att uppdra till kyrkostyrelsen att initiera samtal kring de utmaningar Svenska kyrkan ställs inför i strävan mot goda former för demokrati och delaktighet. Motion 2013:70 lyfter tydligare fram stiftens roll och samtal på lokal nivå mellan företrädare för kyrkans demokratiska organisation och kyrkans ämbete eller vigningstjänst. Vi ser det som viktigt att framhålla stiftens roll i detta sammanhang och även en lokal förankring. Det medför att vi menar att motion 2013:70 bör bifallas och punkten 1 i motion 2013:44 avslås. Trots avslaget menar vi att mycket av det som är intentionen med motion 2013:44 i detta avseende ändå tillgodoses.

Det särskilda yrkandet i punkten 2 i motion 2013:44 innebär enligt vår uppfattning, oavsett hur man ser på innehållet i detta, att man före de nödvändiga samtalen föregriper det som kan komma ut av dessa. Motion 2013:44 punkten 2 bör därför avslås.

Uppsala den 26 september 2013

På Tillsyns- och uppdragsutskottets vägnar

Staffan Holmgren, ordförande

Gunnar Edqvist, sekreterare

Beslutande: Staffan Holmgren, ordförande, Sven Kragh, Margareta Carlenius, Göte Karlsson, Irene Gustafsson, Ronny Hansson, Roine Olsson, Christina Blomqvist, Ingrid Borgström, Lars-Ivar Ericson, Hans-Olof Andrén, Emma Hedlundh, Bertil Olsson, Karin Långström Vinge och Eric Muhl.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Sture Köhler, Jons Ingemar Larsson, Sven Kerst, Inger Lif, Lennart Kjellin, Mattias Rosenquist, Niklas Grahn, Lars Haraldsson, Rune Wallmyr, Lars Edstav, Torbjörn Lindahl och Bertil Murray.

Biskoparna Tuulikki Koivunen Bylund och Esbjörn Hagberg har deltagit i utskottets överläggningar.